

Asia: Hyrynsalmen pohjavesialueiden luokituksiin ja rajauksiin tulevat päivitykset

Pohjavesialueiden rajauksesta ja luokittelusta säädetään vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) uudessa luvussa 2 a, joka on tullut voimaan 1.2.2015. Lain mukaan alueelliset elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) vastaavat pohjavesialueiden kartoituksesta ja luokituksista sekä pohjavesialuetiedon ylläpidosta. Tämän lainsäädännön muutoksen myötä kaikkia aikaisemmin luokiteltuja pohjavesialueita tarkastellaan niiden suojelutarpeen ja vedenhankinnan käyttöön soveltuvuuden kannalta kuin ne määriteltäisiin ensimmäisen kerran. Vedenhankinnallisten ominaisuuksien lisäksi arvioidaan muodostuman pohjaveden vaikutusta EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteessä 1 määriteltyjen erityisen tärkeiden pohjavesiriippuvaisten ekosysteemien kannalta.

1-luokkaan kuuluvat alueet ovat vedenhankintaa varten tärkeitä pohjavesialueita, joiden vettä käytetään tai on tarkoitus käyttää yhdyskunnan vedenhankintaan tai talousvetenä enemmän kuin keskimäärin 10 m³/vrk, tai yli viidenkymmenen ihmisen tarpeisiin, eli ne vastaavat aiemman luokituksen mukaisia I-luokan pohjavesialueita. 2-luokkaan luokitellaan muut vedenhankintakäyttöön soveltuvat pohjavesialueet, jotka pohjaveden antoisuuden ja muiden ominaisuuksiensa perusteella soveltuvat 1-luokan mukaiseen käyttöön. E-luokkaan luokitellaan pohjavesialueet, joiden pohjavedestä jokin pintavesi- tai maaekosysteemi on suoraan riippuvainen. Mikäli E-luokan pohjavesialue soveltuu myös vedenhankintaan, määritetään se 1E- tai 2E-luokkaan. Pohjavesialueluokat ilmaistaan jatkossa arabialaisin numeroin, jotta uusien säännösten perusteella luokitellut alueet voidaan erottaa aikaisemmin luokitelluista alueista.

Kainuun ELY-keskus on 15.1. – 15.2.2018 nähtävällä olleiden kuulutusasiakirjojen mukaisesti uudelleenluokitellut ja –rajannut Hyrynsalmen alueella sijaitsevat pohjavesialueet. Rajaukset ja luokitus oli tarkistettu niiden muodostumien osalta, jotka lakimuutoksen tullessa voimaan olivat mukana pohjavesialueluokituksessa I-, II- tai III-luokan pohjavesialueena. Nyt tarkastelua täydennetään aiemmin luokituksesta poistettujen eli IV-luokan pohjavesialueiden osalta. Lain vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2014) 10 c §:ssä säädetään, että pohjavesialueen rajausta tai luokitusta on muutettava, mikäli niihin olennaisesti vaikuttava tieto sitä edellyttää. Nykyiseen lainsäädäntöön perustuvat määrityskriteerit 2-luokan pohjavesialueelle eroavat vanhentuneen ohjeistuksen mukaisista pohjavesialueluokituksiin sovelletuista kriteereistä, joten aiemmin poistetut pohjavesialueet otetaan nyt uudelleentarkasteltaviksi kuin ne määritettäisiin ensimmäisen kerran. Menettelyssä on hyödynnetty pääosin vanhoissa vedenhankintatutkimuksissa tuotettua aineistoa. Tämän lisäksi on toteutettu maastokäyntejä sellaisilla kohteilla, joilla paikkatietotarkastelun perusteella voisi olla merkittäviä pohjavesiriippuvaisia ekosysteemejä.

Aiemmin tuotettujen selvitystulosten ja paikkatietotarkastelun perusteella arvioitiin seuraavien Hyrynsalmen kunnassa sijaitsevien maaperämuodostumien soveltuvuutta vedenhankintaan ja niiden mahdollista vaikutusta pohjavesiriippuvaisiin ekosysteemeihin:

- **Aukeakangas A (1110516 A) ja Aukeakangas B (1110516 B)**
- **Hietakangas A (1110512 A) ja Hietakangas B (1110512 B)**
- **Istonpitkä (1110506)**
- **Koppelsoniemi (1110513)**
- **Myhkyri (1110507)**
- **Mätäskangas A (1110505 A)**
- **Nuolisärkkä (1110511)**
- **Riikinpalo (1110514)**
- **Saeharju (1110508)**
- **Vuorikangas (1110509)**

Kohteilla Mätäskangas A, Aukeakangas A ja Aukeakangas B tehtiin lisäksi maastokäynti 15.8.2018. Tarkastelun lopputuloksena Mätäskangas A päädyttiin määrittämään jälleen pohjavesialueeksi.

Mätäskangas A -pohjavesimuodostuman palauttaminen pohjavesialueluokitukseen E-luokan pohjavesialueena

Mätäskangas on Hautakankaan 1-luokan pohjavesialueen itäpuolella sijaitseva harju-dyynikompleksi, jonka maa-aines on pääosin hiekkaa. Mätäskankaan pohjoislaidalla on pohjavesitietojärjestelmän tietojen mukaan useita lähteitä. 15.8.2018 tehdyllä maastokäynnillä havaittiin pohjavesitietojärjestelmässäänkin mainittu huomattavan kokoinen lähdelampi, ja sen läheisyydessä oleva runsastuottoinen lähdepuro. Kumpikin kohteista sijoittuu muodostuman pääselänteiden välisessä syvänteessä olevalle suoalueelle.

Lähdelampi todettiin hyvin syväksi ja pinta-alaltaan arviolta 140 m² kokoiseksi. Veden lämpötilaksi mitattiin 3,5 °C. Ympäristö on ojitamatonta ja luonnontilaista avosuota, eikä itse lähdekohdettakaan ole muutettu. Noin 150 m koilliseen lähdelammesta on selänteen reunalla useita pohjavesipuhkeamia, jotka laskevat kohti länttä virtaavaan lähdepuroon. Noin 20 metrin päässä kohteen uloimmasta reunasta on hakattu, mutta varsinainen puronvarsi on jätetty koskemattomaksi, ja sen välittömässä lähiympäristössä kasvaa vanhaa metsää, jossa on myös lahoppuuta. Virtaama puhkeamissa on voimakasta, ja se nostaa kuljetukseen karkean hiekan raekoon (läpimitta 0,6 – 2 mm) ainesta. Vesi todettiin ympäristöönsä verrattuna hyvin viileäksi. Alueella kasvavat pohjavesivaikutteiset sammat ovat suurikokoisia, mikä viittaa ympäristön runsasravinteisuuteen. Runsaina kasvustoina havaittuja sammallajeja olivat muun muassa hetealvesammal (*Chiloscyphus polyanthos*), hetesirppisammal (*Warnstorfia exannulata*), isolehväsammal (*Plagiomnium medium*), kiiltolehväsammal (*Pseudobryum cinclidioides*), korpilehväsammal (*Plagiomnium medium*), lähdelehväsammal (*Rhizomnium magnifolium*) ja purosuikerosammal (*Brachythecium rivulare*). Molemmat kartoitetuista kohteista ovat suoraan pohjavedestä riippuvaisia ja luonnontilaisia ekosysteemejä, jotka ovat merkityksellisiä tärkeiden luontotyyppien suojelun kannalta.

Alueella on vuonna 2001 tehty alustavia pohjavesiselvityksiä, joiden perusteella se ei pohjaveden korkean rauta- ja mangaanipitoisuuden ja huonohappisuuden vuoksi sovellu yhdyskuntien vedenhankintaan. Pohjaveden muodostumisolot ovat kuitenkin hyvät, ja muodostuman rakenne mahdollistaa pohjaveden virtauksen niissä määrin, että pohjavesialueen määritelmä täyttyy. Ympäristöhallinnon uusimman luokittelu- ja rajausmenettelystä antaman ohjelun mukaan vedenlaatu ei ole enää peruste pohjavesialueen luokittelematta jättämiselle. Koska Mätäskankaan pohjavesi ylläpitää merkittäviä ja luonnontilaisia pohjavesiriippuvaisia maaekosysteemejä, se nostetaan jälleen pohjavesialueluokitukseen E-luokan pohjavesialueena, vaikkei sen pohjavettä ole laatutekijöiden vuoksi lähitulevaisuudessa suunniteltu hyödynnettävän suurina määrinä yhdyskuntien vedenhankinnassa.

E-luokitus on informatiivinen, eikä sillä ole itsenäisiä oikeusvaikutuksia. Tarkoitus on muistuttaa huomioimaan alueella maastomäärityksissään havaitut, muun pohjavesiä koskevan lainsäädännön nojalla suojeltavat kohteet. Metsälain (1093/1996) 10 §:n nojalla suojellaan lähteiden, purojen ja pysyvän vedenjuoksu-uoman muodostavien norojen sekä enintään 0,5 hehtaarin suuristen lampien välittömiä lähiympäristöjä, joiden ominaispiirteitä ovat veden läheisyydestä ja puu- ja pensaskerroksesta johtuvat erityiset kasvuolosuhteet ja pienilmasto. Vesilain (587/2011) 11 §:ssä puolestaan kielletään luonnontilaisen lähteen luonnontilaisuuden vaarantaminen.

Perustettava Mätäskankaan E-luokan pohjavesialueen kokonaispinta-ala on 3,58 km², ja muodostumisalueen pinta-ala 2,46 km². Laskennallinen, maaperän vedenläpäisevyysominaisuuksiin, sadantaan ja pohjaveden muodostumisalueen pinta-alaan perustuva arvio pohjaveden muodostumismäärästä on 1468 m³/vrk. Tulee kuitenkin huomioida,

että arvo on viitteellinen. Muun muassa alueen suuri koko vaikuttaa sitä kohottavasti, joten tuloksen perusteella ei voida suoraan tehdä päätelmiä pohjaveden hyödyntämispotentiaalista. Pohjavesialueen keskipisteen sijainti olisi ETRS-TM35FIN -koordinaattijärjestelmässä kohdassa N7 170 610,532; E581 317,469. Mätäskankaan muodostumalle määritetyt pohjavesialuerajat, ja sen pohjaveden ylläpitämät, maastokäynnillä havaitut pohjavesiriippuvaiset ekosysteemit ovat merkittynä oheiselle kartalle.

Määrittävän pohjavesialueen kartta:

